

Art Based Learning

Verrassende ervaringen van cultuurprofiel scholen

Door Astrid Rass

Wanneer zien we nog mensen langere tijd naar een kunstwerk staren? Laat staan dat we leerlingen dit zien doen. Met de Art Based Learning (ABL) methodiek schijnt dit te lukken. Het is namelijk een wonderbaarlijke manier om een kunstwerk te ervaren. Een aantal cultuurprofiel scholen past de ABL-methodiek toe en met succes!

De 4 stappen van Art Based Learning

De ABL-methodiek is ontwikkeld door dr. Jeroen Lutters (2012) en neemt kunst als kennisbron voor prangende levensvragen. Deze kunst kan bestaan uit schilderijen, beelden, maar ook boeken, films of ander kunstuitingen. De 4 stappen zijn:

1 Het stellen van een vraag. Hierbij bedenkt de leerling een vraag die echt belangrijk voor hem is. Deze hoeft niet openbaar gemaakt te worden, omdat anders de vrijheid in het gedrag kan komen. Laat de het wel opschrijven (bijvoorbeeld in het eigen mobieltje), want bij stap 4 is de vraag weer nodig.

2 Het sprekend object. De leerling kiest vervolgens intuïtief een kunstwerk uit als 'sprekend object'. In een museum dient de leerling zich te beperken tot één werk. In een boek beperkt hij zich tot een alinea, een zinsnede of een scene als het om een film gaat. ~~Wat zie je, wat voel je en wat gebeurt er? Dus niet nadenken, maar je zintuigen voor maar liefst 15 minuten openzetten en opslurpen wat binnenkomt.~~

3 De mogelijke wereld. Tijdens deze stap krijgen de leerlingen carte blanche om met het werk aan de haal te gaan en er alles bij te verzinnen. Wat zou er op, naast, in of verderop in het werk aan de hand kunnen zijn? De leerlingen mogen zich helemaal door hun eigen fantasie en het werk laten meeslepen. En dit wederom 15 minuten lang!

4. Het vertellen van een verhaal. De leerling stapt vervolgens uit zijn "droomwereld" en bespreekt zijn ervaringen met anderen in een nagesprek. De eigen vraag mag weer expliciet aan bod komen, maar dat hoeft niet; deze mag ook onderdeel blijven van de innerlijke dialoog. Wel vormen de bevindingen uit het proces het onderwerp van gesprek.

CBK, Rijks of Rome

Leerlingen 15 minuten gefocust zien kijken naar kunst in het Centrum voor Beeldende Kunst in Assen, het Pantheon in Rome of het Rijksmuseum in Amsterdam; dat overkwam de docenten Irene, Rob en Paul met hun respectievelijk mavo 1, vwo 5 en havo 4 en vwo 5 klas. Zij pasten de stappen van de ABL-methodiek toe en hun leerlingen bleken er verrassend goed in. Rob: 'Ik dacht: 'Twee keer 15 minuten kijken? Dat doen ze nooit!'. Maar ze deden het! En op de afgesproken tijd was ik de enige die terug was; de leerlingen waren nog bezig.' De ABL-methodiek maakt dat leerlingen met één kunstwerk een onvergetelijke ervaring krijgen en daardoor

beter onthouden wat ze hebben gezien. 'Bovenal biedt het een mooie vorm voor meer stilte en verdieping in het programma.', aldus Paul. En die rust is wat leerlingen blijkbaar nodig hebben, want de docenten hoorden voor het eerst dat een museumbezoek te kort was. Logisch eigenlijk, want waar krijg je in het onderwijs nog een uur de tijd voor één enkel kunstwerk om er bovenal je eigen verhaal bij te maken? De derde stap vonden leerlingen dan ook heerlijk om te doen. Lekker in een kunstwerk wegdromen. Ze maak-

ten kleine schetsen, schreven hun gedachten op en gebruikten hun mobieltje om als een soort kunstenaar details en minifragmenten vast te leggen op zoek naar nieuwe associaties, beelden en mogelijke werelden. Paul: 'Leerlingen kwamen na deze stap echt met mooie verhalen en vormdetails die ik zelf soms nog nooit had ontdekt. Dat leverde boeiende gesprekken op.'

Irene heeft terug in de klas de nagesprekken gedaan in kleine groepjes. Twee meisjes hadden een associatie bij een schilderij met een bos en gebroken takken over de waarde van hun familie en vrienden. Een jongen had een vrouwelijk naakt gekozen. Hij had bij stap 1 'Playstation' opgeschreven, maar vond meisjes en relaties toch ook wel interessant. 'De echte vraag hoefde ik niet te weten; die is en blijft van de leerling,' aldus Irene. Het is wel verrijkend als de docent zelf ook mee doet en aan het eind kan schetsen hoe hij de stappen heeft doorlopen. Dit versterkt de relatie en biedt leerlingen een kader waaraan zij hun eigen doorlopen proces kunnen spiegelen.

Leerling: 'Het werk wat ik heb gekozen voor de ABL-opdracht, vergeet ik nooit meer; het blijft echt bij je hangen.'

Zweverig

Voor een buitenstaander die net komt kijken kan de ABL-methodiek vaag en zweverig overkomen. Sprekend object? Eén worden met het kunstwerk? Jezelf een persoonlijke vraag stellen, die je niet hoeft te delen? Wie de details van de methodiek beter leert kennen, het zelf een keer heeft gedaan en bovenal leerlingen ermee heeft laten werken, zal merken dat het gaat over subjectivering zoals Biesta¹ dat beschrijft. Dus onderwijs niet alleen gericht op kennis en feiten van het vak, maar onderwijs ook als middel voor het vormgeven van de eigen identiteit. En zoals Paul opmerkte: 'Het was mooi dat het gesprek nu vooral bij de leerlingen vandaan kwam en niet bij mijzelf. Even geen zorg om de beeldaspecten, die komen later wel weer een keer aan bod, alhoewel ... Ze zaten natuurlijk wel steeds kriskras door de verhalen verweven.'

Tijd voor vertraagde tijd

In een kunstwerk, schilderij, film, boek of beeldhouwwerk staat de tijd als het ware stil. Als toeschouwer krijg je een stukje tijd uit een andere – verleden, heden of toekomst – werkelijkheid voorgeschoteld, waarmee je op je eigen leven of dat van anderen kunt reflecteren. Voor het ervaren van deze vertraagde tijd, de kunsten, is tijd nodig. De ABL-methodiek speelt hierop in en sluit aan bij de broodnodige kairotische – flow - momenten zoals Zoe Zernitz² in haar prachtig essay beschrijft. Tijd om de tijd te vergeten, maar ook tijd voor het spiegelen van belangrijke levens- en wereldvragen. Iets wat nodig is voor kennisverwerving, maar ook voor de vorming van een breed cultureel bewustzijn. Een aanrader om eens stil te staan bij de methodiek Art Based Learning!

¹ Gert Biesta (2012): *Goed onderwijs en de cultuur van het meten*

² Maril Huijjer (2014): *In de versnelling*, essaybundel met o.a. het essay van Zoe Zernitz

Kritische succesfactoren:

1. Laat leerlingen hun vragen noteren in hun mobieltjes.
2. Neem voldoende tijd voor elke stap. Een kwartier voor stap 2 en 3 is vaak al te kort. Leerlingen lukte het prima om 15 minuten aandachtig te kijken. Bepaal dit wel per type leerling.
3. Laat leerlingen oordoppen meenemen als het druk is in het museum of een stad als Rome. Dit verhoogt de concentratie en aandacht.
4. Oefen met leerlingen wat persoonlijke vragen kunnen zijn. Geef ze voorbeelden. Heb ook een paar vragen achter de hand voor leerlingen die geen vraag kunnen bedenken. Een groepje leerlingen kan ook dezelfde vraag hebben.
5. Doe als docent of begeleider mee en vertel aan het einde jouw ervaringen, indien mogelijk. Dit werkt als een spiegel voor de leerlingen.
6. Extra opdracht (terug op school): verbeeld jouw ervaringen en associaties in een gedicht, muziekstuk of eigen kunstwerk. Werk dit uit.
7. Een veel gestelde vraag: Is het niet zonde om na een lange reis maar één werk uit het Rijks Museum te bekijken? Nee, niet echt. Vergelijk het met een restaurant, dan neem je toch ook niet de hele menukaart tegelijk?
8. De persoonlijke vraag is een leidraad, een middel om naar kunst te kijken, maar niet een doel op zich om perse opgelost en gedeeld te worden.

Auteur: Astrid Rass is onderwijskundige kunst en cultuur bij het Steunpunt Vereniging CultuurProfielScholen. Geïnterviewde docenten: Irene Meuldijk (cultuurcoördinator, Dr. Nassau College Penta in Assen), Paul van der Heijden (cultuurcoördinator Titus Brandsma Lyceum in Oss), Rob Menting (school- en Romereisleider Lyceum Schöndeln in Roermond)
Adviezen: Roosje Passchier (ex schoolleider verbonden aan het visitatieteam van de Vereniging CultuurProfielScholen.)

